

Социален диалог и рецесия в банковия сектор: глобална перспектива

Резюме

Въведение

През лятото на 2007 г. в САЩ настъпи най-дълбоката финансова криза след срива на стоковите пазари през 1929 г. Тя се разпростря в световен мащаб и обхвана реалните икономики, като доведе до най-острия глобален икономически спад през последните десетилетия. Финансовата криза беше концентрирана основно в САЩ и Европа, докато банковите сектори в Япония, Бразилия и Китай не бяха засегнати значително. В резултат на това в периода 2008—2010 г. равнищата на заетост в банковите сектори на САЩ и в много европейски икономики намаляха, а тенденциите по отношение на заетостта в Япония, Китай и Бразилия останаха сравнително непроменени.

Въздействията на финансовата криза върху банковата индустрия в Европа трудно могат да се разграничат от онези, които произтичат от значителното реструктуриране, на което беше подложен секторът през годините преди кризата. Заетостта беше претърпяла увеличение в новите държави-членки, както и в Испания, Гърция, Португалия и Ирландия и вече беше в процес на спад в някои от западноевропейските държави (Австрия, Германия, Нидерландия, Дания или Белгия), което отчасти отразяваше нарастващото пренасочване на дейността на големите банкови групи от посочените на последно място страни към първите посочени по-горе.

Контекст на политиката

Икономическата криза оказва значително въздействие върху равнищата на заетост, но въпреки значителната загуба на работни места в много икономики въздействието на спадовете на икономическата дейност би било по-високо при липсата на обществена намеса. Повечето развити и бързо развиващи се икономики въведоха експанзивни фискални и парични политики, за да преодолеят кризата.

Въздействието на финансовата криза върху банковите сектори в основните световни икономики беше неравномерно. От една страна, финансовите сектори в Япония, Бразилия и Китай не бяха засегнати значително и обществените органи трябваше да

решават само известни проблеми с ликвидността в банковите системи. От друга страна, банковите системи в САЩ и в много европейски държави бяха изправени не само пред проблеми с ликвидността, но и със състоятелността си. Трябваше да бъдат спасявани няколко финансови институции, като за да се предотврати сривът на финансовите системи, бяха въведени обществени програми с безпрецедентен характер.

Първоначално централните банки реагираха на зараждащата се криза, като инжектираха ликвидност във финансовите системи, след което правителствата започнаха да въвеждат импровизирани спасителни мерки, насочени към отделни институции. След фалита на Lehman Brothers на 15 септември 2008 г. правителствата в Европа и САЩ засилиха подхода си за подкрепа на финансовите сектори чрез приемането на обширни национални схеми: застраховки на депозити, гаранции върху банкови облигации, капиталови инжекции и мерки за облекчаване от неликвидни активи. Капиталовите инжекции бяха по-значителни в САЩ, отколкото в ЕС, същото се отнася и за изплащането на главници, извършено до момента от банки в САЩ.

Кризата постави предизвикателства пред европейските системи за индустриални отношения, но социалните партньори подпомогнаха сектора при справянето с отрицателното въздействие на пазара на труда. Осъществяването на колективно договаряне стана по-трудно по време на кризата, но въпреки това се засили и беше използвано за въвеждане на промяна в сектора. Профсъюзите и асоциациите на работодателите прибягнаха, макар и в различна степен, до разнообразни налични инструменти: колективно договаряне, насочено към защита на служителите в случай на реструктуриране и съкращения или към защита на заетостта в сектора чрез прилагане на мерки, като например съкращаване на работното време; социален диалог, насочен към анализиране на ситуацията и предлагане на мерки за запазване или създаване на работни места в банковия сектор; други инициативи на социални партньори,

които могат да доведат до подобряване на заетостта и условията на труд в сектора.

Основни констатации

Като цяло в периода 2008—2010 г.в ЕС-27 бяха закрити 250 000 работни места в банковия сектор. Това означава, че заетостта е намаляла с 6 %, което е над средния спад на заетостта в цялата икономика (-2,4 %), но е далеч от значителните промени в заетостта в сектора на производството и строителството (над 10 %). Важно е, че само в Обединеното кралство, основния европейски финансов център, са били закрити 187 000 работни места. Това означава, че като се изключи Обединеното кралство, спадът на заетостта в банковия сектор за периода 2008—2010 г. би бил по-нисък от средното равнище за ЕС.

По държави картината е смесена. Най-голям спад в заетостта се наблюдава в Обединеното кралство (-25 %), Белгия (-15,2 %), Португалия (-14,8 %), Унгария (-2,7 %), Нидерландия (-12,5 %), България (-1,9 %), Испания (-11 %), Латвия (-0,1 %) и Чешката република (-9,9 %), докато същевременно се наблюдават важни увеличения в Румъния (25,3 %), Люксембург (23,1 %), Литва (16,9 %), Малта (10,9 %), Полша (7,6 %) и Франция (5,4 %).

В САЩ въздействието на кризата се почувства по-рано: за периода 2006—2010 г. броят на служителите в банковия сектор намаля с над 10 % (400 000 закрити работни места) и със 7 % за периода 2008—2010 г. В Япония и особено в Бразилия и Китай изглежда, че по време на кризата заетостта в банковия сектор се е увеличила.

В Европа индустриалните отношения в сектора са добре установени, социалният диалог е силно застъпен, членството в профсъюзи е над средното за по-голяма част от държавите и обхватът на колективното договаряне е сравнително висок. Колективно договаряне в банковия сектор се извършва основно на секторно равнище в Германия, Франция, Испания и Италия; дружественото равнище преобладава в Обединеното кралство, Унгария и Нидерландия, а такова не се извършва в Естония.

По време на кризата в някои европейски държави колективното договаряне се увеличи. Известни са примери за прилагане на вече съществуващи мерки за опазване на работни места, такъв е например Фондът за подпомагане на съкратени работници и служители в Италия или някои инструменти, създадени в Германия за справяне с предишна криза. Въпреки това за разлика от производствения сектор, колективно договаряне, насочено към запазване на общите равнища на заетост в сектора чрез прилагане на решения от рода на схеми за съкратено работно време, се наблюдаваше в незначителна степен в банковия сектор. В повечето случаи колективното

договаряне е насочено към съкращаване на надниците и към ограничаване на обхвата и социалното въздействие на съкращенията (често пъти доброволни) чрез социални планове, договорени на дружествено равнище в случаи на основно реструктуриране.

Някои иновативни примери за колективно договаряне на секторно равнище по време на кризата могат да бъдат отбелязани в Германия и Франция, докато примерите с Unicredit и Danske Bank показват важни стъпки за установяване на европейски трансгранични системи на индустриални отношения на дружествено равнище. Макар да се провеждат дискусии между социални партньори на европейско равнище в банковия сектор, до момента не е договорено съвместно действие. В САЩ колективното договаряне не играе роля в банковия сектор. Степента на членство в профсъюзи във финансовия и застрахователния сектор е 1,2 %, много под средната национална стойност, като само 13 от общо 7 830 търговски банки имат профсъюзи.

В Япония по-голяма част от профсъюзите представляват дружествени съюзи, тъй като колективното договаряне се осъществява на дружествено равнище. Степента на членство в профсъюзни организации във финансовия сектор (34,8 %) е над средната за страната (под 20 %). Поради ограниченото въздействие на финансовата криза върху японския банков сектор преговорите за колективно договаряне бяха концентрирани върху традиционни въпроси, като например заплати, плащане на бонуси, добавки към работната заплата или работно време.

Ролята на социалния диалог и колективното договаряне в Бразилия е ограничена, тъй като бразилската система за трудови отношения се характеризира с висока степен на държавна намеса. Банковият сектор е един от основните сектори в Бразилия, където договарянето се извършва на национално равнище вместо на регионално държавно равнище: колективното договаряне се подновява ежегодно и резултатът важи за цялата индустрия, като някои клаузи са допълнени от споразумения на дружествено равнище.

В Китай всички служители в банки автоматично стават членове на съюзите към местните организации, като всички те се представляват от Финансовия съюз на Китай, един от десетте съюза на индустриално равнище в страната. Колективно договаряне не се извършва.

Допълнителна информация

Докладът *Социален диалог и рецесия в банковия сектор* може да се намери на:
<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1115.htm>

За допълнителна информация се свържете с Carlos Vacas Soriano, служител по изследванията, cva@eurofound.europa.eu